

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

o negativních dopadech sjezdového lyžování na přírodu jsme již v našem časopise psali ([č. 12/2016](#), str. 4). Nejsem příliš naivní, a tak když jsem v polovině ledna uviděl na Novinkách článek s titulkem „Katastrofa na horách, v teplém týdnu sníh odtaje a nový nepřípadne.“, nedělal jsem si velké iluze, o čem bude. Vlastně by mě překvapilo, kdyby se v něm psalo o tom, jaké

Z obsahu tohoto čísla:

Rekordní ptačí rok.....	2
Počasí v roce 2019.....	2
Plošná aplikace Stutoxu opět povolena.	3
Na Borkách u Radomyšle - první FSC.....	4
Modlitba za Austrálii.....	5
Renety, královny mezi jabloněmi.....	6
Urbex - Místa, která si příroda bere.....	7
Program Planeta Můj domov.....	8
Zahrajte si na lesníka.....	9
Austrálie: příroda ohrožená šířením.....	9
Žlabatka dubová.....	11
Večer s dokumentem - 72. díl.....	11
Další rozplétání úžasných přírodních.....	14
O splněných přáních, o Bláhově renetě..	15
Únorová krajina Jirky Wagnera.....	16
Nová publikace poradí, jak pomáhat.....	16
„Tak to je únor...“	17
Postřehy ze Slovenska - V.....	17
Hubnoucí jídelníček.....	18

dopady má absence sněhové pokrývky na horskou přírodu, zásobu podzemní vody nebo dotování toků při jarní oblevě. Podle očekávání tam o tom nebylo jedno jediné slovo. Skoro to vypadalo, jako kdyby tenhle ufňukaný článek dal dohromady jeden ze zhrzených vlekařů. Nikdy mě nepřestane udivovat protě-
žování tohoto podnikatelského sektoru prostřednictvím neplacené reklamy ve veřejných médiích. Vlastně se v tomto ohledu provozovatelům skiareálů

podaril husarský kousek. A možná, že to ani nebylo v plánu. Lyžování mají prostě skoro všichni rádi, tak se plošně informuje o podmínkách, které jsou k němu nezbytné. Navíc se některé skupiny podnikatelů nemohou u politiků za nic přimlouvat. Chovatelé ovcí mohou ale spoň lobbovat za odstřel vlků. Ale představte si vlekaře, kterak protestují proti klimatické změně nebo šíří petice za to, aby více sněžilo. Myslím, že to bude ještě běh na dlouhou trať, ale měli bychom se začít smířovat s tím, že lyžování je v ČR mrtvým sportem. A více sněhových děl, levnějších permanentek nebo aditiv pro výrobu sněhu v plusových teplotách to může pomoci jenom oddálit. Vlastně to všechno píšu proto, že se mi to zdá jako dokonalý symbol našeho odtržení od reality. Nezabýváme se tím, že venku něco není v pořádku nebo že příroda trpí, ale tím, že nebudeme moct v sobotu do Špindlu. A tak je to i v nepočítaně mnoha jiných oblastech.

Foto Roman Szpuk

Pevně věříme, že lidé, kteří si tento princip plně uvědomují, je čím dál více a nejen pro ně důležité souvislosti přinášíme, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Rekordní ptačí rok

Na začátku minulého ročníku časopisu jsme vás informovali o posílení posádky strakonických ptačích budek udržovaných již po mnoho let naší základní organizací ČSOP. Dva ošetřující zásahy rok po instalaci nových příbytků nám umožnily zjistit, zda a v jaké míře bylo jarní hnízdění 2019 úspěšné. S napětím jsme vyhlíželi zejména obsazenost budek umístěných na nových lokalitách - v západní části Rennerových sadů, v areálu nemocnice a v parčíku u Okresního soudu. Zjištěné údaje nás příjemně překvapily.

Společně s čištěním budek jsme přistoupili k jejich očíslování a zaměření polohy pomocí GPS lokace. Mapový výstup je k dispozici [zde](#). Kromě přesného místa zde najdete i druh budky. Některé vysloužilé budky byly odinstalovány, číslování a mapová evidence usnadní péči a číselné vyhodnocení v následujících sezónách. V předjaří roku 2021 budeme realizovat pravidelné čištění, ke kterému přizveme širokou veřejnost.

Foto Florián Pešek

V současné době je na území města rozvěšeno celkem 70 ptačích budek (se započtením dvou netopýrovníků). 57 je klasických sýkorníků, z ostatních druhů pak 3 lejskovníky, rehkovník, 2 šoupákovníky a 5 špačkovníků. A jak dopadly statistické údaje obsazenosti? Prázdných nebo jako azyl navštěvovaných budek zůstalo pouze 10. Zbytek byl obsazen minimálně jedním druhem (vrabec - 31, sýkora - 21). U osmi budek je pravděpodobné, že byly využity v jedné sezóně oběma uvedenými druhy. Obsazenost se tedy blíží 90 %, což je více než pozitivní číslo. Opět nejlépe na tom byla lokalita Mlýnského náhonu pod Hvězdou se stoprocentní obsazeností. Jde o přírodní biotop s dostatečnou potravní nabídkou. Ale špatně si nevedly ani dříve méně obsazované Rennerovy sady (70 %). Zajímavý by byl údaj o celkovém počtu vyvedených mláďat, to však můžeme pouze odhadovat.

Stejně jako důvody vysoké obsazenosti. Zvýšila se potravní nabídka nebo se zlepšily ostatní podmínky? Přibývá ve městě zpěvného ptactva celkově nebo se může jednat o utečence z nehostinné zemědělské krajiny? Jaký vliv má zimní přikrmování nebo samotné náhradní hnízdní možnosti v podobě ptačích budek? Na tyto otázky zatím nedokážeme uspokojivě odpovědět. Každopádně budeme v bádání prostřednictvím této příjemné činnosti pokračovat i nadále.

V průběhu března nás pak čeká spolupráce na projektu Budkování v Radomyšli a okolí (viz [Kompost č. 12/2019](#)). O všem z okruhu péče o zpěvné ptactvo vás budeme samozřejmě i nadále informovat. -jj-

Počasí v roce 2019

Někdy je dobré se ohlédnout. Větší odstup má tu výhodu, že můžeme vidět věci uceleněji, spíš postřehnout širší souvislosti a trendy. Máte-li chuť, pojďme se spolu ohlédnout za počasím v loňském roce. Dále uvedené hodnoty pocházejí z měření z mé amatérské meteorologické stanice u Horažďovic a z měření vydatnosti nedalekého pramene u Svaté Anny. Ale s určitou mírou tolerance je můžeme vztáhnout na celé střední Pootaví.

Průběh počasí

Zima: Leden nijak mimořádný, trochu mrazů a sněhu. Za zmínku však stojí příděl sněhu začátkem února (22 cm) a ojedinělý mráz -17,6 °C (5. 2.). Ale jinak se mrazy za celou zimu pod -10 °C nedostaly. Zimních srážek jsme měli nadprůměrně, což bylo dobré.

Jaro: Nastoupilo už v půli února, březen mimořádně teplý. Teplý byl i duben, ale velmi suchý. Celý měsíc (od 29. 3. do 26. 4.) ani kapka (!) - a zimní zásoby vláhy vzaly za své. Nastávající kritické sucho přece jen přibrzdil chladnější a srážkově normální květen.

Léto: Výjimečně teplý červen, nejteplejší měsíc roku! Velmi teplé ale celé léto. Teploty i přes 36 °C! Suchý červenec. V okolí bouřky s přivalovými lijáky, které se však městu Horažďovice vyhýbaly. Přitom na Strakonicku, Prachaticku, Nepomucku, Příbramsku přinášely tyhle bouřky a přivalové lijáky 30-70 mm srážek.

Podzim: Teplejší, sušší. Bez větších výkyvů. Podle pranostik přinesl hned po Martinu první sníh.

Zima prosincová: Konec roku teplý a suchý. Bohužel bez sněhu, jen s občasnými noč-

ními mírnými mrazy. Vánoce na blátě.

Klimatická statistika

Průměrná roční teplota byla **9,9 °C** (v r. 2018 10,0 °C) a roční úhrn srážek **493 mm** (v r. 2018 to bylo 519 mm). Rok 2019 byl opět rekordně teplý. Podle údajů z pražského Klementina druhý nejteplejší rok od počátku měření (od r. 1775) - teplejší byl jen rok 2018. Srážek podprůměrně, opět jich chybělo v ročním úhrnu cca 100 mm, navíc vysoké teploty působily značný výpar, který sucho (zejména na jaře a v létě) výrazně zvyšoval.

Nejteplejším měsícem se stal překvapivě červen (průměrná teplota 21,3 °C), což bylo přes 5 °C (!) nad červnovým normálem. Nejchladnějším měsícem roku byl naopak leden (-0,4 °C). Kromě května byly všechny měsíce méně či více nadprůměrně teplé. Nejvyšší teplotu jsme zaznamenali 30. 6. (36,4 °C), nejteplejšími dny byl 26. a 30. červen (denní průměr 27,5 °C). Nejchladnějším dnem roku byl naopak 5. únor (denní průměr - 7,5 °C), kdy ranní teplota poklesla na roční minimum -17,6 °C. Nejvíce pršelo v srpnu (73 mm), nejsušším měsícem byl, stejně jako rok před tím, duben (11 mm!). Nejvíce srážek za jeden den spadlo 16. 6. (27 mm). Největší souvislý přírůstek vláh přišel překvapivě už v únoru: ve dnech 2. - 3. 2. napršelo a vzápětí nasněžilo celkem 32 mm. Bouřek bylo loni mimořádně málo: jen 6 - a navíc přinesly jen malé množství vláh. (Průměr na jednu bouřku pouze 8,2 mm.) V dalších 11 dnech však ještě byly bouřky v širším okolí města. Poslední jarní sních se vyskytl 11. 3. a poslední mrazík jara 8. 5. (ledoví muži). První podzimní mráz přišel dost pozdě - až 31. 10. První sních přišel hned po Martinu: 12. 11. (2 cm). Ale byl to jediný sních konce roku! Nejvíce sněhu (22 cm) jsme naměřili ráno 4. 2. Čtyřikrát jsme v roce 2019 zaznamenali silný vítr: 4., 10. a 17. března (dozvuky orkánu Eberhard) a pak 30. září, naštěstí bez škod. K zajímavostem patřil alpský fén 18. prosince, který zvedl teplotu u nás na 10 °C, na Šumavě až na 16 °C. Zvláštností byla i popolední vánoční bouřka (25. 12.). Ta sice prošla Blovicem a Rožmitálskem, ale bouřkové mraky na severním obzoru byly i od nás nepřehlédnutelné. I s viditelným bleskem. Velké problémy přineslo i přemnožení hrabošů na polích. Zemědělci z celé republiky vyčíslili škody na miliardu Kč.

Vidět plné koryto Otavy je v posledních letech vzácností (Jarovský jez u Horažďovic 16. 3. 2019) - foto Jiří Wagner

Vodní toky a prameny

I v roce 2019 dál (stejně jako už několik posledních let) trpěly suchem. Otava po většinu roku na průtočném minimu na hranici sucha (cca 4 m³/s) nebo jen trochu nad ním. Nevelké vzestupy hladiny v souvislostech s deštěmi byly jen krátkodobé. Pouze jarní tání sněhu na Šumavě nakrátko zvedlo v půli března hladinu Otavy skoro na 3.SPA (16. 3.), s průtokem až 110 m³/s. Ale voda vzápětí rychle klesala. Spodní sucho, trvající už od roku 2015, se bohužel dále prohlubuje. Vody v mnohých studních ubývá, některé zcela vysychají. Pramen u Sv. Anny (u Horažďovic) na začátku loňského roku dával 0,7 l/s, březnu po tání sněhu se zlepšil na 1,2 l/s, ale od té doby vody v prameni už jen ubývalo až na 0,3 l/s na konci roku. To je nové historické minimum - a představuje pouhých 10 % zimní vydatnosti pramene z let ještě v nedávných. Velmi znepokojivá zpráva!

Překopávky

Plošná aplikace Stutoxu opět povolena

V srpnu loňského roku byla povolena plošná aplikace přípravku proti hraboši polnímu Stutox II. Po velké vlně kritiky, která se snesla od ornitologů, ochránců přírody i ministerstva životního prostředí, bylo povolení po týdnu staženo. Přesto prudký jed, který byl rozsypán na česká pole, stihl napáchat škody na populacích volně žijící zvěře (viz např. [zde](#)).

Z důvodu mírné zimy, která hraboši vyhovuje, vydal na konci ledna Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (spadající pod ministerstvo zemědělství) nové nařízení o povrchové aplikaci jedu Stutox II. Ta může být přímo nařízena na pozemcích, kde početnost hraboše dosáhne pětinasobku tzv. prahu škodlivosti (viz [zde](#)). V tomto období se na naše pole soustředí většina především ptačích predátorů -

Foto Richard Galaš

pádně je touto vyhlazovací válkou veden boj proti následkům systémových chyb v českém zemědělství jako takovém.

V době, kdy je mnoho typických druhů fauny zemědělské krajiny na ústupu, zarážíme další hřebík do jejich rakve. Je všeobecně známým faktem, jakým způsobem probíhají gradační cykly hraboše a kterak jim pomáhá současný běžný systém zemědělského hospodaření. Ústup od hluboké orby a především velké rozlohy zemědělských pozemků s minimem strukturálních prvků. Vesměs stejná analogie, jakou bychom mohli popsat současnou kůrovcovou kalamitu v našich lesích. A tak místo systémových opatření, která by mohla začít řešit příčinu, přistoupíme opět ke krátkozrakému a devastujícímu zásahu. Více harvestorů, více pytlů chemie... Až bude aktuální nebezpečí zažehnáno, vrátíme se zpět k "osvědčenému". Kolikrát se ještě budeme muset v tomhle kolečku protočit?

Petici proti plošné aplikaci Stutoxu je možné podepsat [zde](#). -jj-

nejen ti se mohou stát vedlejší obětí této chemikálie. Velmi rizikovou skupinou jsou některé ohrožené druhy sov (sýčci, sova pálená), u nichž hraboši tvoří podstatnou část jídelníčku.

Podle dostupných informací byl postup konzultován s ministerstvy životního prostředí a zdravotnictví (viz [zde](#)). První z uvedených rezortů loni v létě proti plošnému užití jedu zasáhl, nyní se zdá, že s tímto opatřením v tichosti souhlasí. Můžeme však pouze spekulovat, či zájmy tento postup vlastně hájí a jak velký vliv má současná nejsilnější strana na podobná rozhodnutí. A vlastně už není ani příliš překvapující, že přípravek Stutox-II dodává na český trh společnost Agrochema, náležící do skupiny Agrofert (viz [zde](#)). Každopádně je touto vyhlazovací válkou veden boj proti následkům systémových chyb v českém zemědělství jako takovém.

Na Borkách u Radomyšle – první FSC certifikovaný les v Jihočeském kraji

Malé návrší mezi Radomyšlí a Podolím je porostlé převážně smrko–borovým lesem. Najdeme tu ale i modřiny, buky, duby, třešně, osiky, javory, břízy, vrby, výjimečně i jilm. Z druhého konce světa se sem dostaly i douglasky tisolisté nebo duby červené, které pocházejí z různých stran Severní Ameriky. Půda je zde mělká, o čemž svědčí i mezi válkami fungující menší kamenolom na straně k Podolí. Zde se rula zpracovávala na štěrk, který leží v hlubších vrstvách okolních silnic. Zběžná procházka lesem ukazuje, že se tady smrku nedaří. Stromy jsou velmi slabé. Šok přijde při pohledu do lesnických map: Těmto „tyčkám“ je 90-120 let. Hledání příčin nás přivede k nedostatku srážek. Lesník by většinu návrší označil pojmem „vysychavé stanoviště“. Většina svahů je na jih, západ či východ.

Les o velikosti cca 20 ha v roce 1991 zrestituovala rodina Hyků, kteří statek Kaletice, k němuž les patří, mezi válkami koupili od majitelů zámku v Oseku. Posledních deset let se o les starám s podporou své ženy já, Pavel Štorch, autor článku. Jsem vnukem Josefa a Anny Hykových, kteří o statek Kaletice přišli v padesátých letech. V rodině jsme dokázali nalézt shodu nad tím, jak se o les starat. Les patří mému strýci, který mě v mém snažení podporuje. Přibližně do roku 2010 se většina aktivit kolem zrestituovaného statku točila kolem budov, takže les se zanedbával. Pak nás z této letargie vytrhla pomalu, ale jistě se rozjízďející kůrovcová kalamita.

Foto Jakub Daniček

Úspěšná ekologická certifikace je pro nás uznáním správnosti přístupu. Největší radost nám dělají ty části lesa, na kterých je náš způsob hospodaření nejvíce vidět. Zde na místech bývalé smrkové monokultury odrůstají dnes již přes tři metry vysoké duby nebo buky ve směsi s lípou, habrem a pionýrskými dřevinami.

Čím se náš přístup nejvíce odlišuje od „běžného lesa spravovaného selským rozumem“? Proč se o nás tedy píše v Kompostu?

1) Na výsadbu smrku jsme rezignovali již od devadesátých let. Bránili jsme se tomu vždy, když nám to někdo doporučoval se slovy: „Co jiného“ nebo „alespoň trochu“. V lese je mladých smrčků díky přirozenému zmlazení dost, proč jej tedy ještě sázet? Jeho opad jehličí dále okyseluje již tak problematický chemismus místních půd.

2) V lese jsme nepoužili biocidy. Proti bušení se v lesnictví používá glyfosát Roundup

nebo jeho příbuzní. Proti kůrovci se na skládkách dřeva běžně používají insekticidy na bázi cypermethrinu. Proti myším nebo klikorohovi ohrožujícím čerstvé výsadby další jedy. Náš argument byl: Tyto látky se plošně používají jak na polích, tak i často na soukromých zahradách. Když je začneme používat v lese, kde bude kus krajiny bez chemizace?

3) Při obnově vytěžených míst velmi dlouho v odrůstajících stromech necháváme růst pionýrské dřeviny, které se běžně odstraňují již brzy. Staré lesnické „bříza (osika, vrba, jeřáby, bezy...), to je plevel“ u nás neplatilo. Tyto dřeviny mají opad listů zlepšující pH půdy, velmi rychle a často plodí. Jejich plody (jehnědy a jeřabiny) jsou významnou potravou např. ptákům. Zároveň nám tyto dřeviny pomáhají zastínit půdu, což se nelíbí agresivní trávě třtině nebo ostružinám. Stín břízy či jeřábu je pro malé duby nebo buky v horkém létě nedocenitelný.

Největší zvláštností je ale naše „vzdělávací činnost“. Již šestým rokem ve spolupráci s Hnutím Duha organizujeme v lese dobrovolnické tábory „týdny pro les“, kdy nám dobrovolníci pomáhají především s vyžínáním buřeně (zvláště ostružin). Ta brání malým vysazeným stromkům v růstu. Poslední dva roky jsme je zapojili i do výsadeb a stavby či údržby oplocenek. Před a po práci vysvětlujeme fungování nejen našeho lesa, ale i lesnictví a myslivosti v ČR obecně. Dali jsme se i do obnovy staré meze na poli pomocí starých odrůd ovocných stromů. Večer potom přijíždějí někdy hosté se svými přednáškami na ekologicko–společenská témata nebo jedeme za inspirativním výletem po okolí. Velmi čerstvá zpráva je rozvíjející se spolupráce s bezprostředními sousedy: zapsaným spolkem Klíček Radomyšl.

Pokud byste měli chuť poznat náš les či nás osobně více, určité vás o nadcházejících akcích budeme informovat prostřednictvím časopisu Kompost nebo na [facebooku Ekoporadny](#) či [Klíčku](#). **Pavel Štorch, pavelstorch@email.cz**

Modlitba za Austrálii

Když na sklonku léta zuřily ničivé požáry obrovských rozměrů v Amazonii, Africe a na Sibiři, nenapadlo nás, že půl roku poté se s něčím ještě daleko horším bude potýkat Austrálie. Někteří zlí jazykové sice rychle přispěchali s tvrzením, že požáry jsou pro Austrálii přirozené, pro některé ekosystémy nebo rostliny dokonce potřebné a pomáhají je šířit ptáci. To vše je do určité míry jistě pravda, ale rozsah a charakter ohnivého inferna, které nyní devastuje tuto zemi, podle mnohých zpráv nemá obdoby. I když požáry v sezóně 1974/75 byly rozlohou větší (postihly zhruba 15 % země), hořelo převážně v centrální sušší a méně osídlené části země. Nyní ohně plundrují zejména jihovýchodní část Austrálie. Hoří zelenější biotopy, které nejsou na každoroční požáry tolik uzpůsobené. A postižena je samozřejmě i veškerá fauna, která tyto oblasti obývá.

V současné chvíli již plocha zasažená požáry přesahuje rozlohu ČR. Kromě několika desítek lidských obětí má oheň podle australských ekologů na svědomí již zhruba 1,25 miliardy zvířat (viz [zde](#)). Symbolem tragédie se stal ikonický koala medvídkovitý - na úrovni tohoto zvířete se jeví celá situace ještě hrozněji - plameny oslabily početnost tohoto druhu již o celých 30

Zachráněný koala medvídkovitý, foto National Geographic

% celkového stavu! Spekuluje se o mizení celých taxonů a těžko předpovídat, jaký dopad budou mít požáry na méně viditelné skupiny živočichů (ptáci, hmyz, obojživelníci...). Velké obavy panují o vzácné oblasti, jakou je např. Klokaní ostrov (viz [zde](#)).

Z jakého důvodu se letošní požáry vymykají těm "běžným"? Mnoho vědců vnímá současnou podobu australských požárů jako přímý důsledek klimatické změny. Když se podíváme na bližší čísla, zjistíme, že tento předpoklad není úplně mimo. Ne, že by byla klimatická změna přímou příčinou konkrétních ohňů, ale ukazuje nám, kterak meteorologické extrémy mohou nabourávat křehkou rovnováhu některých ekosystémů. Zajímavá čísla přináší ve svém pojednání meteorolog a klimatolog Michal Žák (viz [zde](#)). Rok 2019 byl v historii australských měření rokem nejteplejším. Byl také velmi chudý na srážky. Samotný prosinec byl o celé 3 stupně teplejší, než je normál. Mohl nám tedy napovědět, jak by vypadalo počasí, kdyby se potvrdily ty černější prognózy o postupující klimatické změně. Tento smrtící meteorologický koktejl měl pak na svědomí extrémní množství požárů šířících se v oblastech, kde by za normálních okolností vůbec nevznikly.

Pokud už přijmeme alespoň částečnou souvislost mezi australskými požáry a globální změnou klimatu, bizarním se jeví energetické směřování země. Australská politika je v tomto ohledu ne nepodobná např. té americké - s blokováním důležitých mezinárodních dohod a tvrdošijně fosilním kurzem.

Možná se ptáte, jak by se v současné době dalo Austrálii pomoci.

První a konkrétní možností je finanční pomoc. Jednu se sbírek, která putuje přímo do první linie pomoci zvířatům ([zde](#)) koordinuje pražská ZOO (viz [zde](#)). Další cesty finanční pomoci najdete také [tady](#). Kritická bude pravděpodobně situace zvířecích azylů - svůj příspěvek můžete cílit prostřednic-

tvím [tohoto seznamu](#) nebo přímo tohoto [australského rozcestníku](#). Hypotetickou spoluúčastí je pak samozřejmě boj všemi dostupnými prostředky s probíhající klimatickou změnou ve všech státech na Zemi.

Opravdu těžko se to říká, ale pravděpodobně sledujeme naplňování prognóz o vývoji globálních teplot a doprovodných jevů. Otevíráme zcela novou epochu, ve které takovéto děsivé obrázky budou něco, na co si budeme muset zvyknout. Apokalyptické vize, které se mohly ještě nedávno zdát jako pouhé strašení, se proměňují ve skutečnost. Za Austrálii se můžeme nyní modlit, s celkovým vývojem však můžeme pořád ještě něco dělat. -jj-

Renety, královny mezi jabloněmi

"Na svatou Apolenu měj světlici vytopenu", říká nám únorová pranostika. Po procházce zasněženou krajinou je příjemné přijít do tepla domova provoněného sušenými jablky, ohřát si zkrchlé ruce u praskajícího ohně v krbu či u kamen, zahřát se teplým punčem nebo i ostřejším calvadosem a k tomu si pochutnávat na křížalách. Tyto radosti si můžeme dopřát, pěstujeme-li staré odrůdy jabloní, ať už je máme na vlastní zahradě, nebo adoptované v aleji či genofondovém sadu.

Pokud máme rádi sladce navinulá, voňavá jablka, jsou pro nás nevhodnější renety. Jsou to velmi staré odrůdy, pěstované v Evropě od 17. století. Oblíbené byly nejen pro své chuťové vlastnosti, ale i odolnost. Ve svých sadech nepoužívám žádné postřiky proti škůdcům - a u renet nenacházím žádné červivé plody. Většina těchto odrůd má ráda dobrou půdu a teplejší stanoviště, ale na Českokrumlovsku v nadmořské výšce nad 600 metrů potkávám plodící **Kanadskou a Harbertovu renetu i Parménu zlatou** (lidově nazývanou Zlatá reneta).

Na podzim jsou plody renet velmi kyselé, nezralé, ale v únoru přichází jejich pravý čas.

Jejich chuť je svérázná a nezapomenutelná. Každá odrůda vypadá jinak, ale ať vezmeme oranžovo-červenou **Orleánskou renetu**, zlatavě červenou **Suedskou renetu**, zelenou **Landsberskou renetu**, krásné plody červeně žíhané **Baumanovy renety** (obr. 1), menší, kulaté, zlatavě zářící plody Parmény zlaté, nebo zelené, kožovité, pravidelně pětihranné plody Kanadské renety (obr. 2), či kteroukoliv jinou, každá má svou osobitou, vynikající chuť a chřupavou dužninu.

Baumanova reneta, Kanadská reneta (dole), foto Dana Kindlmannová

Kanadská reneta, Coulonova reneta (dole), foto Dana Kindlmannová

Navíc jsou renety velmi plodnými odrůdami, a tak máme dostatek jablek, abychom si je mohli v podobě křížal nasušit. Vyvážený poměr cukrů a kyselin učiní i usušené ovoce velmi chutným. Z renet jsou také výborné mošty, ovocná vína, pálenky i povidla... Výhodou je, že plody vydrží pevné až do jara, a tak můžeme ovoce zpracovávat postupně.

Renety jsou odrůdy vzrůstné, mající sklon k zahušťování koruny (obr. 3 - Kanadská reneta). Pokud chceme získat zdravé a pěkné plody, musíme korunu prosvětlovat, a to letním řezem - v době, kdy jsou stromy v plné míze, aby se rány po řezu zaclelily a do zimy zahojily. Otevřenou ránou se do stromu mohou dostat škůdci a houbové choroby. Proto v zimě pouze ořezávám suché větve, ale nikdy neřežu do zdravého dřeva.

Větvičky a větve nechávám na hromadách na okraji sadu - rádi se pod nimi ukryjí slepši, užovky, ježci a jiná drobná havěť, která v okolí na oplátku vychytá škůdce. Na podzim vyschlé větve odvezu do dřevníku. Drobné větvičky používám namísto třísek při rozdělávání ohně, protože rychle vzplanou a dobře hoří. Jelikož ovocné stromy mají mnohem tvrdší dřevo než vrby či jehličnaté stromy, je to jejich velmi výhodné.

Silného a zdravého růstu jsou **Blenheimská**

a **Coulonova reneta** (obr. 4), rychle z nich vyrostou vysoké stromy s tlustými kmeny. Jejich mohutné, převislé koruny vytvoří stín, kde se drží chládek. Zabraňují tak vysušování a přehřívání půd. Dřevo z jabloňového kmene je pevné, tvrdé a ohebné. Dobře se z něj vyřezávají šperky, misky či jiná umělecká díla.

V květnu nás Coulonova reneta potěší množstvím růžových květů. Včelkám poskytne bezpečné útočiště a dostatek pylu na přípravu medu.

Dana Kindlmannová

Urbex - Místa, která si příroda bere zpět (4.)

V dnešním díle seriálu bychom se měli podívat pod pokličku strakonických urbexů. Jelikož naše město není na tyto objekty a plochy příliš bohaté, povídání rozšíříme i o další zajímavá místa – zejména zachované přírodní prvky v rámci zástavby a průmyslových zón.

Jediným strakonickým urbexovým prostorem, který zcela splňuje jeho parametry, je lokalita Ostrov ([zde](#)). Jedná se o komplex průmyslových budov areálu starého Fezka v samém srdci města vklíněný mezi další městskou zástavbu a biokoridor Mlýnského náhonu. Větší část budov je ve vlastnictví soukromého majitele, který na nich provedl nezbytné úpravy (střešní krytina). Až na několik drobných podniků, víceúčelovou budovu relaxačního centra Ostrov a firmu Moira není komplex využíván. Z přírodovědného hlediska je významným prvkem zejména zmiňovaný Mlýnský náhon s doprovodnou zelení. Z větší části přírodní koryto náhonu je trdlištěm ryb. Společně s dřevinami má v této části města významný mikroklimatický efekt a poskytuje útočiště zpěvnému ptactvu, což dokazuje téměř plná obsazenost ptačích budek instalovaných naší organizací. Pod hladinou náhonu je možné spatřit štiky obecnou, lovit sem výjimečně zavítá i ledňáček říční. V zástavbě mohou pozornější návštěvníci objevit i několik vlastivědných artefaktů – např. označení historických povodňových hladin nebo dlažbu z říčních kamenů. Atraktivní pozice lokality v centru

Část komplexu Ostrov, foto -jj-

města na jednu stranu poskytuje ojedinělý prostor pro oddych místních obyvatel, na druhou stranu vytváří velký tlak na jeho komerční využití. Pro plochu byla v minulém roce zpracována územní studie (viz [zde](#)). Z našeho pohledu by se v případě realizace v plném rozsahu jednalo o velmi tvrdé a k místu nešetrné pojetí zásahu. Došlo by k velkému nárůstu zpevněných (zejména parkovacích) ploch a také k necitlivé úpravě břehů náhonu opět směrem ke zpevněným materiálům. Ustoupit by samozřejmě musela i část doprovodné zeleně, která je zde velmi špatně nahraditelná. Největší ránou by však bezpochyby bylo dopravní propojení lokality s ul. Tržní jednosměrnou komunikací a novým přemostěním. Tento zásah by zcela degradoval odpočinkový charakter lokality. Věříme, že záměr v rozsahu, který je popsán územní studií a ke kterému jsme se formou písemných připomínek vyjadřovali, nebude realizován a bude nalezena varianta respektující uvedené atributy.

Biotop u průmyslové zóny Na Jelence, foto -jj-

Nyní pokračujeme výčtem plošek a lokalit, které již definici urbexu zcela nenaplnují, ale přesto je můžeme vnímat jako místa přetvořená člověkem, a přitom přírodně cenná.

Poměrně zajímavé plochy se nacházejí v severní části města v rámci a v blízkém okolí průmyslové zóny Na Jelence ([zde](#)). I když už je místo v současné době neprůchozí, dostaneme se sem cestou od staré cihelny (č.p. 599). Podmáčené „bezzásahové“ území s hustým porostem dřevin náletového charakteru (bříza, topol osika, vrba) a zarůstajícím rybníčkem působí v těsném sevření průmyslových areálů až bizarně. Takových ploch je však v rámci Strakonice a blízkého okolí jako šafránu a byla by nenahraditelná škoda o něco takového dalším

developerským záměrem v tomto území přijít. Z jihu k tomuto prostoru přiléhá a za areálem cementárny pokračuje rozsáhlejší travní porost s rozptýlenou zelení, ten je však postupně ukusován dalším rozšiřováním průmyslové zóny.

O zajímavém území Staré řeky ve východní části Strakonice jsme už několikrát psali (např. [Kompost č. 11/2018](#) nebo [4/2012](#)). Mezi starým a novým ramenem řeky se rozkládá dnes již zcela zapojený porost zejména topolu kanadského a dalších dřevin. Ve skutečnosti jde o prostor vodárny bývalé

strakonické mlékárny s vrtanými studnami ([zde](#)). Na tuto historii dnes upozorňují už jen ruiny drobných staveb. O kus blíže městu nalezneme pod železniční tratí tajemně vyhlížející vyústění štoly Andrea mající za úkol odvodňovat viadukt u nádraží. Přibližně půl kilometru východně od štoly mezi ČOV a areálem firmy Adient najdeme významný geologický prvek Strakonice – Kání vrch – nenápadný vápencový skalní výchoz s pěkným rozhledem na město i blízké okolí ([zde](#)).

Od Staré řeky se můžeme opačným směrem přesunout do západní části strakonického vlakového nádraží. Zde jsou stále ještě patrné stopy po těžbě písku, která tu probíhala až do 80. let minulého století ([zde](#)). Podobné písčité biotopy mohou být v případě, že zůstanou alespoň zčásti obnažené, velmi cenné pro některé skupiny entomofauny. Tak se ještě zčásti děje outdoorovými aktivitami, na druhou stranu je bývalá pískovna za nádražím i velkým odpadkovým košem. Nezarostlé písečné stěny jsou obsazovány prostřednictvím typických vrtaných hnízd samotářskými včelami a dalšími skupinami hmyzu – o biotě zdejšího prostoru si můžete více přečíst v popisu Viléma Hrdličky [zde](#).

Bývalá pískovna u nádraží, foto -jj-

Lokalitou podobného charakteru, ale stále ještě v provozu, je pískovna V Holí ([zde](#)) - viz [Kompost č. 4/2012](#) a [8/2016](#). Jelikož jsou specifické formy života vázané na podobné prostory přímo závislé na určité podobě narušování povrchu nebo vytváření biotopů lidskou rukou, zůstává otázkou, jakým způsobem zde přežijí, až těžba skončí a z místa se stane postindustriální plocha.

Dalším zajímavým místem, na kterém se podepsala lidská ruka a v současné chvíli zde díky nečinnosti člověka působí příroda, je prostor mezi vojenským útvarem V Lipkách a Křemelným rybníkem ([zde](#)). Skládka stavební suti přechází v rozvolněný a rozmanitý porost náletových a ovocných dřevin s pozůstatky panelové cestní sítě. Z důvodu nejrušnějšího odpadu pohřbeného pod slupkou zeminy však bude místo spíše klasicky zrekultivováno. Pozoruhodnou symbiózou lidské činnosti a přírody je populace sysla obecného na ploše nedalekého strakonického letiště.

Pro úplnost výčtu můžeme ještě zmínit plochy, které se v budoucnu vzhledem k útlumu průmyslových provozů nebo jiným okolnostem pravděpodobně urbexy stanou. Velký otazník visí nad obrovskými kapacitami podniku ČZ, případně i objektem bývalého Fezka. Nedaleko odsud vznikl stavbou nového nádražního terminálu drobný „brownfield“ v podobě zhruba hektarové asfaltové plochy bývalých autobusových nástupišť. Bylo by rozumné a férové splatit dluh zeleni a mikroklimatu za zlikvidovaný parčík u supermarketu Billa přeměnou tohoto prostoru v zelený prvek ve frekventované části města. Postupně se uvolňující urbánní prostorové kapacity stojí v příkrém rozporu k nové plánované průmyslové zóně Hajska. Ta by měla spolknout několik dalších hektarů orné půdy.

Biotop za kasárnami, foto -jj-

Na závěr stojí ještě za připomínku urbexové objekty a stavby, které v současné chvíli nejsou v provozu, případně jsou plány na jejich obnovu zatím na papíře. První takovou budovou je hotel Bavor, luxusní stavba své doby, jejíž osud je nejistý. Obdobné výhledy má funkcionalistická budova Přádely – nyní v majetku města a pouze s teoretickými plány na další využití. Zajímavým artefaktem minulé éry jsou např. terasy Mlýnská, architektonický prvek napojený na budovu obchodního centra Hvězda. Podobně jako všechna výše uvedená popisovaná místa a stavby by si i tento prostor zasloužil spíše šetrnou revitalizaci než úplné odstranění ve jméno nové výstavby. **-jj-**

Program Planeta můj domov je v plném proudu

Pro školní rok 2019/2020 si realizační tým projektu MAP II, který realizuje místní akční skupina Strakonicko, připravil pro mateřské a základní školy v ORP Strakonice ucelený environmentální vzdělávací program Planeta můj domov. Pro mateřské a základní školy je připraven ucelený program, který cílí na uvědomělou spotřebu, zamyšlení se nad cirkulární ekonomikou, nadměrnou produkcí obalů, plýtvání zdroji apod.

V současné době probíhá na základních školách v ORP Strakonice pro žáky druhého stupně ve spolupráci s Ing. Janem Jurášem promítání dokumentárního filmu Plastový

oceán. Žáci po zhlédnutí dokumentu dostali za úkol napsat zamyšlení nad tematikou, která je probírána ve filmu.

Realizační tým projektu MAP II obdržel k dnešnímu dni úvahy od žáků druhého stupně základní školy v Katovicích. Úvahy od ostatních základních škol zapojených do projektu budou dodány do konce března 2020 a dále s nimi bude pracováno. Dle Lenky Kadečkové, koordinátorky projektu, budou myšlenky z úvah hlavním podkladem pro tvorbu scénáře uceleného dokumentu Neplýtvej, na kterém nyní pracují žáci z druhého stupně zapojených základních škol. Martina Hrušková, členka realizačního týmu projektu MAP II, uvedla, že ji překvapila hloubka a kvalita napsaných úvah. Téma znečištění planety Země plasty je podle ní čím dál tím více diskutované téma a to, že tuto váhu tématu si uvědomují i mladší generace, je důležitým bodem pro změnu, které se naše společnost nemůže dlouho vyhýbat.

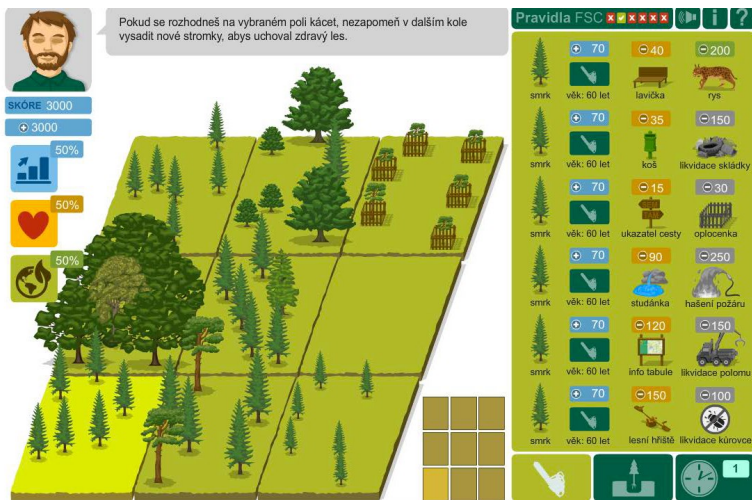
Žáci se v úvahách zamýšleli nad tím, jaké konkrétní dopady na životní prostředí plasty mají, kdo je zodpovědný za aktuální stav znečištění, zda recyklace je dostačující krok k omezení znečištění oceánů, jaká je budoucnost planety Země pro další generaci a mnoho dalších zajímavých myšlenek se objevilo v pracích dnešní mladé generace.

O dalším průběhu projektu MAP II, a to konkrétně environmentálního vzdělávacího programu Planeta můj domov, vás budeme rádi a průběžně informovat. **MAS Strakonicko, z. s., realizační tým projektu MAP II**

Zahrajte si na lesníka

V našem časopise už jsme psali o všem možném. Ale o počítačové hře, pokud mě paměť neklame, je to poprvé. Chtěli jste někdy být lesníkem? Třeba jenom na chvíli a virtuálně? Tak teď máte příležitost. Na webových stránkách o lesnické certifikaci FSC se totiž objevila roztomilá [gameska Lesária](#). V ní máte možnost vyzkoušet si roli správce lesa. Samozřejmě ve zjednodušené formě. Překvapilo mě, že na to, jak primitivně zprvu hra působí, jsou do ní velmi dobře zakomponovány důležité faktory lesnického hospodaření s přihlédnutím k mimoprodukčním funkcím. Jako hráči jste tedy hodnoceni nejen ekonomickým výsledkem hospodaření, ale i jeho sociální a environmentální stránkou. Ke skóre za těžbu dřeva vám přibývají body i za plnění principů FSC lesnické praxe. Podle doprovodného textu tvůrců se jedná o novou verzi starší hry, která se snaží reflektovat současnou situaci (zejména globální změnu klimatu).

Ve hře se pohybujete na devítidílném poli, na každém z nich můžete hospodařit s šesti různými druhy dřevin. Pracujete se všemi základními lesnickými ukazateli, jako je doba obmýtí, cena za výsadbu a za dřevo, ochrana porostů oplocenkami, případně „umístěním“ rysa. Budujete infrastrukturu pro návštěvníky a chráníte les před kůrovcem, černými skládkami nebo požáry. Hra má 15 kol, kdy každé z nich představuje 20leté období. Cílem je nejen

dobře ekonomicky hospodařit, ale také vytvářet věkově a druhově strukturované lesní porosty, ponechávat mrtvé dřevo a vystříhat se tvorbě holosečí. I když základní principy poměrně rychle pochopíte, výsledek je možná až dost podobný rámcovým zásadám přírodě blízkého lesnictví. Takže se možná i něco přiučíte... A o to přeci jde. Zkuste to, je to sranda. -jj-

Austrálie: příroda ohrožená šířením požárů a dalšími riziky

18. 12. 2019: „... V nádrži Warragamba, hlavní zásobárně pro Sydney, je v současnosti zaplněno jen asi 51,4 procenta kapacity. Proti loňsku je to asi o 18 procent méně a ve srovnání s předloňským rokem je teď stav přibližně poloviční. Množství vody, které do přehrady přitéká, je v porovnání s loňskem jen deseti procentní...“ (viz [zde](#)).

6. 1. 2020: „...Australští vědci už několik desítek let volají po aktivních krocích k utlumení těžby uhlí a pro řešení klimatické změny, která může být pro Austrálii velmi brzo smrtelně nebezpečná...“

... Od roku 1910 se průměrná teplota v Austrálii zvýšila o více než 1 °C, což má za následek zvýšení pravděpodobnosti vln veder a extrémního horka...“ ([zde](#)).

11. 1. 2020: „... Následkem požárů se do ovzduší dostalo už 400 milionů tun oxidu uhličitého, podle serveru Vox se dýchání vzduchu v Sydney za den vyrovná vykouření celkem 37 cigaret...“ ([zde](#)).

Tyto a podobné děsivé zprávy o Austrálii (viz také zdroje citované v článku na str. 5) jste jistě také zaznamenali a budete sledovat i nadále. Podle poslední zprávy zaznamenané v době přípravy tohoto příspěvku (viz [zde](#)) už na některých místech přišel déšť a přinesl úlevu, jinde může přivodit riziko bleskových záplav, padajících stromů atd. Situace je zkrátka složitá a je ohroženo životní prostředí pro všechny od lidí (včetně původních obyvatel kontinentu) a dalších živočichů po rostliny. Současné požáry jsou totiž mnohem rozsáhlejší a ničivější než ty, které jsou zde jinak typickým jevem a ve skutečnosti jsou pro některé druhy vysloveně žádoucí.

Při obvyklých ohních to bývalo tak, že přeměnily přebytečnou uschlou biomasu v úrodný popel a zároveň vytvořily podmínky (světelné aj.) pro růst nových rostlin. Některá semena by dokonce bez horké fáze ani nevyklíčila. Jsou takové dřeviny, které odhazují po kusech svou kůru, a tak na nich chytanou jen listy a jsou pak nahrazeny novými, nebo jiné rostliny mají zase jinou strategii (viz např. [zde](#)). Nyní je ale toto vše ovlivněno jak přetvořením velké části původních biotopů v kulturní krajinu, tak globální změnou klimatu. Současné požáry začaly už na konci listopadu, místo aby přišly až v lednu a v únoru, zároveň je jich více a nejsou hašeny deště, protože neprší.

Ve středu 19. 2. budeme mít příležitost se dozvědět (nejen) na toto téma více, protože se chystá přednáška „Z národních parků Austrálie II. Příroda ohrožená šířením požárů a dalšími riziky.“ Navážeme tak na akci, která se konala skoro přesně před rokem. Skončili jsme tehdy slibem, že budeme příště ještě pokračovat a doplníme, co se za jeden večer nestihlo (viz pozvánka na str. 12).

Pro připomenutí první části:

27. 2. 2019 jsme se sešli s manželi Šantrůčkovými - sympatickou dvojicí z Přírodovědecké fakulty JČU, kterou pravidelně zveme na přednášky pro veřejnost a už několikrát jsme o tom i napsali v našem časopisu Kompost - viz č. [1/2015](#), [2/2016](#) nebo [4/2016](#). Ing. Hana Šantrůčková Ph.D. a Prof. Ing. Jiří Šantrůček, CSc. bydlí v Malenicích, a tak k nám nemají daleko. Přijeli nám vyprávět o svém cestě po Austrálii v roce 2018. Vrátili se tam skoro jako domů, protože v devadesátých letech tam byli dva a půl roku i se svými dcerami na pracovním pobytu. Tentokrát si zařídili dvouměsíční volno a vydali se po několika národních parcích, z nichž některé se nacházejí na západním pobřeží kontinentu, další na východním.

Jako obvykle jsme se zabývali nejen krásou přírody, ale i její ochranou. V Austrálii patří k největším nebezpečím to, že sem byly zavlečeny cizí organismy a začaly se chovat agresivně vůči těm původním. Připomíná to vztah bílých osadníků k domorodcům. Věděli jsme o útlaku, který se dá přirovnat ke genocidě, ale i tak nás překvapilo, že dokonce ještě v osmdesátých letech minulého století byly Aboridžincům odebírány děti a posílány na převýchovu do ústavů. Pohromou byly i spalničky, neštovice nebo tuberkulóza, které se zde dříve nevyskytovaly. Pokud jde o vegetaci, zvláště velké problémy přineslo rozšíření opuncí, dovezených kvůli barvení látek na červené vojenské kabáty (opuncie je totiž hostitelskou rostlinou pro červce, z nichž se barvivo získávalo). Pomohlo až nasazení takového druhu drobného motýla, jehož housenky tuto rostlinu požirají. Mnoho příkladů by se dalo přinést i ohledně říše živočišné. Příklad nejmenším pojem "králík v Austrálii" je známý asi každému.

Foto Jiří Šantrůček

Pan Šantrůček připomněl vynikající knížku Prof. RNDr. Zdeňka Veselovského, DrSc. "Výlet do třetihor" (1986), pojednávající o unikátní australské zvířence, a vyprávěl o tom, jak obtížné bylo při cestě po národních parcích spatřit například ptakopyska (což se nakonec povedlo). Mnohé kdysi běžné druhy byly takřka vyhubeny. I to patří k důvodům, proč byly NP zřízeny.

Poznávání přírody v národních parcích je pro návštěvníky o to příjemnější, že na ně bylo předem pomýšleno a počítalo se s jejich potřebami. Ubytování je čisté, zásobování dobré, všude jsou jak krátké stezky pro méně pohyblivé turisty, tak dlouhé pro ty zvědavé a důkladné. V informačních centrech pracují hlavně důchodci, kteří jsou vděční za možnost uplatnění a jsou velmi vstřícní. Rozšířené je dobrovolnictví a i v tomto směru je znát promyšlený přístup k jejich činnosti. To vše může být inspirací i pro nás v naší zemi. A při další přednášce manželů Šantrůčkových se jistě dozvíme mnoho dalších užitečných informací.

-ah-

Foto Jiří Šantrůček

Žlabatka dubová

V [Kompostu č.1/2017](#) jsme si představili „sněžného mravence“ žlabatku bezkřídrou, která se vyskytuje v zimních měsících. V tomto na pozorování hmyzu chudém období se však můžeme setkat i s další žlabatkou – ž. dubovou, dříve zvanou listová (*Cynips quercusfolii*), jejíž samičky se líhnou od prosince do února z duběnek, všeobecně známých hálek vytvořených tímto živočichem. Tyto samičky jsou partenogenetické – kladou neoplozená vajíčka do pupenů na kmenu a větvích dubu. Vytváří se drobná, oválně protáhlá pupenová háalka, v té se vyvíjí larva, která se stejně jako v duběnce nakonec zakuklí. Z těchto kukel se líhnou v květnu a červnu samičky i samečci. Oplozené samičky této generace kladou vajíčka do listových nervů na spodní straně dubových listů, kde se vytvářejí duběnky. Partenogenetické samičky vylíhlé z duběnek jsou velké max. 4 mm. Pozorovala jsem je v Chanovicích 3. a 4. ledna 2020. **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

ZAHRADNÍK, J.: Blanokřídílí, Artia, Praha, 1987.

Večer s dokumentem – 72. díl – Krev v mobilech

Mysleli jste si, že žijeme v civilizované době, kde právo silnějšího už je delší čas pouze výsadou zvířat? Co když to není tak docela pravda? Co když dokonce existuje věc, používaná většinou z nás dnes a denně a stojící za vykořisťováním a smrtí mnoha tisíců lidí?

Spojitosť mezi těžbou vzácných minerálů a kovů ve válečných oblastech Afriky a výrobou mobilních telefonů je již poměrně známá. To však ani zdaleka neznamená, že by se tento globální problém dařilo nějakým zásadnějším způsobem zvládat. Na vině je nejen složitá a nebezpečná situace zemí z velké části ovládaných militantními složkami, ale také komplikované dodavatelské řetězce těchto komodit, které znemožňují určení původu surovin.

Dánský dokumentarista Frank Piasecki Poulsen se vydává na poměrně nebezpečnou misi k bodu nula - do jednoho z dolů v Kongu, aby zmapoval nejen původ tzv. válečných minerálů, ale i situaci místních dělníků. Mnohé vzácné produkty pro elektronický průmysl celého světa jsou těženy v několika stovkách afrických dolů. V jednom takovém pracuje v otřesných podmínkách za směšnou mzdu zhruba 20 000 lidí včetně dětí - kvůli vysokým životním nákladům téměř bez šance takové místo opustit.

Válka v Kongu si za posledních 15 let vyžádala životy zhruba 5 milionů lidí. Válka, v níž vojenské skupiny přímo ovládají těžbu

Foto [pinterest.com](#)

vzácných kovů a za nižší cenu (než je ta z ověřených zdrojů) ji obchodují největším světovým mobilním korporacím. Cesta autora dokumentu začíná v ústředí firmy Nokia, kde se snaží dopátrat nejen informace o původu těchto složek, ale také odpovědět na otázku, proč je přednější zisk firem před tolika lidskými životy. Odpovědi jsou více než vyčerpávající, a tak se Frank vydává na extrémně nebezpečnou cestu přímo do srdce Konga, kde se možná ke svému vlastnímu překvapení dostává až do přísně střeženého dolu. Seznamuje se také s všudypřítomnou korupcí státních úředníků, kteří rozdávají licence pro zahraniční těžební společnosti.

Navzdory tvrzení mobilních korporátů, že je nemožné dohledat přesný původ vzácných kovů a minerálů, se objevuje jedna z možných cest řešení. Geologický institut v Hannoveru disponuje technickými možnostmi

k vystopování původu až do konkrétní oblasti. Svou roli může sehrát také neziskový sektor, který dostává téma do všeobecného povědomí a tlačí tímto na sociální zodpovědnost těch největších hráčů na trhu. Každopádně konkrétní a rychlé řešení je v současné chvíli spíše v nedohlednu.

Dokument Krev v mobilech můžete zhlédnout [zde](#). -jj-

Pozvánky - únor 2020

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 11. 2., nebo čtvrtek 13. 2. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská

Další sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - "Jak budovat přírodě blízké tůně?"

středa 26. 2., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Jaký je rozdíl mezi rybníkem a tůň? Kdo, kde a za jakých podmínek může tůň vybudovat? Jak můžeme stavbu financovat a jaká má legislativní omezení? Jak by měla tůň vypadat, aby plnila ekologické funkce? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět zoolog Mgr. Tomáš Bodnár (AOPK ČR). Vstupné dobrovolné. ŠK, společenský sál, 18:00. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Hraní na kantely

NE 2. 2.: hraní na kantely (vytvořené při akcích ŠK), případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Z národních parků Austrálie – II.

ST 19. 2.: Hana a Jiří Šantrůčkovi: Příroda ohrožená suchem a dalšími riziky. Přednáška s promítáním. Od 17:00 ve společenském sále ŠK (III. hradní nádvoří).

Přírodovědný výlet: Horažďovice

NE 23. 2.: Sraz v 8:40 před nádražím ČD. V 8:53 odjezd vlakem (s přesedáním) do Horažďovic. Po zpevněných cestách se projdeme po okolí nebo se místo toho podíváme do muzejního atria a galerie. Odpoledne navštívíme místní přírodovědnou stanici. Zpět vlakem v 16:46 nebo některým z autobusů. Více na www.csop-strakonice.net.

Zastavení v čase

ST 26. 2.: Krátké setkání, ztišení, verše Petr Skoumal, poetická próza Táňa Fischerová. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Nitěná grafika zdobená korálky

ČT 27. 2.: Jana Lebedová: Tvořivý podvečer. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál na ukázkou a vyzkoušení budou připraveny, ale hodilo by se přinést i vlastní (karton, jehla, bavlnky, korálky).

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámkem u vývěsky ŠK. **PÁ 21. 2. si vyzkoušíme poznávání stromů podle pupenů, PÁ 28. 2. si zopakujeme stopování.** Na schůzky si berte s sebou baterky, a bude-li sníh, i boby. Info pobočka Za Parkem (Husova č. 380) nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větviček na určování podle pupenů (nejen s pomocí knih, ale i s možností

konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy aj. Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod.** Více na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Komenského fascinující Labyrint světa a ráj srdce v kolážích Miroslava Huptycha

8. 1. – 28. 2. – Výstava koláží předního českého výtvarníka Miroslava Huptycha na motivy výjimečného díla Jana Amose Komenského. Zapůjčeno Národním pedagogickým muzeem a knihovnou J. A. Komenského. Vstupní hala ŠK, otevřeno ve výpůjční době ŠK

Jana Kubová - obrazy

8. 1. – 29. 6. – Výstava přístupná v době konání společenských akcí. ŠK, společenský sál

Kurzy počítačové gramotnosti

4. 2. – Bezpečný internet, vyhledávání na internetu.

18. 2. – E-mail – posíláme první poštu.

ŠK, studovna, 9:00 – 10:30

Bookstart – S knížkou do života

6. 2. – Pravidelná setkávání s rodiči a dětmi v rámci nového projektu na podporu pozitivního vztahu ke knihám, čtení a čtenářství u nejmenších dětí, a to ve spolupráci s rodiči. Oddělení pro děti ŠK, od 9:30

Vícehlasy 22.

12. 2. - Hosté večera budou sourozenci **Ivana Váchová**, ředitelka hudební školy Yamaha, a **Miroslav Lukeš**, vedoucí tanečního orchestru L Band, oba muzikanti a učitelé ZUŠ Strakonice. **Budou mluvit o svých životních cestách směřujících nejen k hudbě a učitelství.** Přítomen bude také jejich otec **Miroslav Lukeš st.**, významný strakonický muzikant. Večerem bude provázet Ivana Jonová. Vstupné 40 Kč, čtenáři ŠK 20 Kč. Předprodej 14 dnů před akcí v čítárně ŠK. Z pořadu je pořizován videozáznam. ŠK, společenský sál, 17:00

Tvořivá dílnička pro děti

27. 2. – Kočka. Dekorační obal na květinu. Tvoření pro děti v knihovně, materiál bude k dispozici na místě. Oddělení pro děti ŠK, 8:00 – 11:00

Drobné smetí

Hodnocení vlivů plavebního stupně u Děčína bylo po dlouhých letech zastaveno

Dlouhých 14 let trvalo a neuvěřitelných 625 miliónů stálo hodnocení vlivů jezu u Děčína. Pro nedoplnění dokumentace bylo po této době ukončeno. Více se dočtete [zde](#).

Nezálohování PET lahví navzdory

Výrobce nápojů Mattoni se rozhodl vydat vlastní cestou i přes nezavedení plošného zálohování PET lahví. Prostřednictvím online supermarketu Košík.cz zavedl systém vratných záloh lahví od svých nápojů. Více se dozvíte [zde](#).

Další sbírka argumentů proti umělému zasněžování

Výzkumný ústav vodohospodářství T. G. Masaryka zpracoval rozsáhlý materiál hodnotící dopady technického zasněžování v Krkonoších. Výzkum se týká zejména průtoků a dalších parametrů hlavních krkonošských vodních toků. Materiál je k dispozici [zde](#).

Příslib konce uhlí v Německu zachrání hambašský les

Datum plánovaného konce spalování uhlí bylo stanoveno na rok 2038. Díky tomuto kroku by měl být např. zachráněn les nedaleko Hambachu, který se stal symbolem protifosilních protestů. Více se dočtete [zde](#).

Ministerstva zemědělství a životního prostředí se v nejbližší době nesloučí

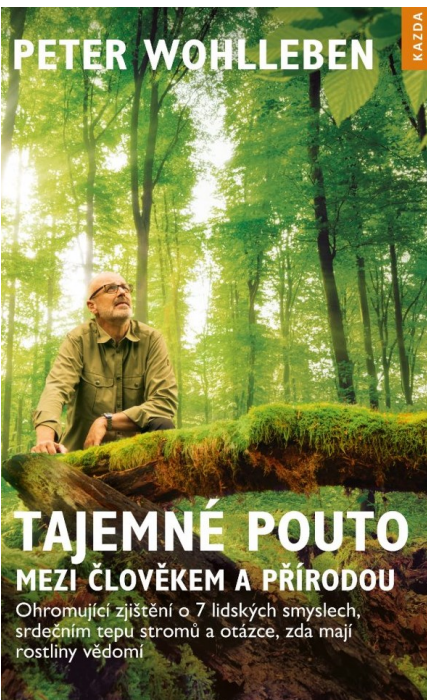
Nebezpečný návrh o faktickém spojení těchto dvou rezortů z pera poslanců hnutí STAN vláda nepodpořila. Sloučením mělo vzniknout ministerstvo pro udržitelný rozvoj. Více informací se dozvíte [zde](#). -jj-

Literární okno

Další rozplétání úžasných přírodních vazeb s Peterem Wohllebenem

V [loňském dubnovém Kompostu](#) jsme se v příspěvku Mgr. Hrdličkové mohli seznámit s evropským bestsellerem „Tajný život stromů. Co cítí a jak komunikují. Objevování fascinujícího světa“ od německého lesníka Petera Wohllebena. Chtěl bych navázat a několika ukázkami upozornit na novou knihu tohoto zajímavého autora. Jmenuje se „**Tajemné pouto mezi člověkem a přírodou**“. Peter Wohlleben je nejen lesník, ale i novodobý šaman, který vidí a popisuje někdy až neuvěřitelné souvislosti ze života stromů a přírody. Mimo jiné se dozvídáme o řeči lesa, o tepu stromů, o tom, že hranice mezi rostlinami a živočichy se v člověkem nenarušených biotopech často stírají. Peter Wohlleben v knize hledá cesty k záchraně posledních evropských pralesních lokalit, brojí proti mrzačení stromů neuváženým totálním prořezem... Vidí měřitelnou souvislost mezi množstvím

vzrostlých stromů ve městech a zdravím jejich obyvatel. A témat, o nichž zasvěceně píše, je mnohem více. Pro čtenáře jsou to čtivé a často také překvapující informace. Jako malou upoutávku na tuto knihu jsem vybral tři ukázky:

„Využívání dřeva uhlíkově neutrální není. Pokud jde o strom, výpočet je správný. Při zpracování a spálení nemůže uvolnit více oxidu uhličitého, než si během růstu při fotosyntéze a syntéze uhlikatých sloučenin do dřeva uložil. To je však pouze část celého procesu. Listy, větve, kůra, plody, odumřelé stromy, to vše obohacuje půdu humusem. Bezzásahové lesy v sobě navíc uchovávají nejméně dvojnásobek živé biomasy oproti užitkovým lesům. Kácejí-li se stromy, vyprazdňuje se tato zásoba hned dvakrát. Jednak ubývá živé biomasy, jednak se omezuje množství humusu v půdě. Jak? Sluneční paprsky pronikají až k ní a ohřívají ji. Houby a bakterie to povzbudí k aktivitě, takže zkonzumují organické látky téměř beze zbytku. Při tom se uvolňuje do vzduchu oxid uhličitý - stejně jako při našem trávení. Všechny tyto procesy lesního hospodaření v důsledku zatěžují klima natolik, že spalování dřeva hraje stejnou ligu jako ropa nebo černé uhlí. Dřevo tedy není neškodnou ekologickou surovinou, za jakou se vydává. Papír má pro životní prostředí pouze tu výhodu, že se rozkládá beze zbytku, je-li ovšem nepotíštěný.“...

V knize „**Tajemné pouto mezi člověkem a přírodou**“ se dále dočteme, jak trénovat sluch a hmat v přírodě. Se šestým smyslem je to u lidí trochu složitější.

Autor je přesvědčen, že naše současné smyslové vybavení je mnohem lepší, než si řada z nás připouští. Při pravidelných vědomých pobytech v lese a ve volné přírodě může každý z nás tyto dávno nepoužívané schopnosti znovuobjevit.

Nyní další ukázka, která tematicky navazuje na předchozí a ukazuje, jak mnohé ekonomické subjekty využívají klimatickou změnu jen jako reklamní zástěrku pro výhodnější postavení na trhu. Ve skutečnosti jejich činnost problém neřeší, ba naopak...

„Vrcholem nedorozumění a devastace přírody je, když se kvůli ochraně klimatu dřevo spaluje v uhelných elektrárnách. Dělá to například britská energetická společnost Drax. Podle údajů iniciativy ‚Plattform-Wald-Klima‘ za tím účelem dováží pelety, malé výlisky, mimo jiné z jihovýchodu USA. Dřevo pochází z bažinatých lesů, které se kácejí a jejichž rašelinné půdy pak uvolňují do vzduchu obrovské spousty skleníkových plynů. V roce 2018 se už ve spalovacích komorách spotřebovalo sedm milionů tun materiálu, za vzniku oxidu uhličitého a vody. Podle jedné studie britské vlády má uhlíková bilance těchto opatření až třikrát větší dopad na klima než spalování uhlí. Proč se tedy pokračuje? Protože přinejmenším na papíře a podle aktuálních právních úprav se dřevo stále ještě považuje za klimaticky neutrální, ať už se využívá jakkoli.“

Mimochodem, v budoucnu chce Drax oxid uhličitý z odpadních plynů oddělovat a - jakkoli neuvěřitelně to zní - prodávat ho do pivovarů. Ty jej prý budou ve formě kyselí-

ny uhličitě přidávat do nápojů. I když pomíneme, že tolik piva se zdaleka nedá vypít, ví každý konzument, že kyselina uhličitá uniká buď rovnou z lahve, nebo z hrdla uživatele opět do atmosféry.

Mým osobním cílem je, aby se klima do budoucna chránilo omezením spotřeby a renaturalizací co největšího množství lesních ploch. Pralesy jsou totiž zkrátka našimi nejsilnějšími spojenci v boji proti klimatické změně.“...

Před závěrečnou ukázkou ještě několik informací o autorovi. Peter dnes vede Lesní akademii v německém regionu Eifel, usiluje o návrat pralesů do různých oblastí světa a hlavně o jejich zachování na místech, kde přežily do současnosti. Vystupuje v televizních pořadech, pořádá přednášky, semináře a především píše čím dál úspěšnější knihy. Jeho pohled na celou problematiku je skutečně neotřelý a inspirativní. Tak pojďme na poslední ukázkou, kde cestuje se svým švédským přítelem Sebastianem ...

„Výprava se Sebastianem však ještě nebyla u konce. Chtěl mi rozhodně ukázat další prales v okolí. A tak jsme si ho prohlédli, především jsme ale cestou míjeli nesčetné hromady vyrovnaného pralesního dřeva - na pozadí obrovských mýtín, které tento jedinečný pomalý ekosystém likvidovaly. Nejabsurdnější na tom podle Sebastiana je, že dřevo z těchto ploch nese pečeť FSC, tedy certifikát mimořádně ekologického a sociálně odpovědného lesního hospodaření. Certifikát používám ve svém lese ve Wershofenu také, ale i podle toho, co jsem tam v posledních letech pozoroval (FSC certifikát byl udělen i dřevu získanému plošným kácením v národním parku Eifel), si přestávám být jistý, jestli má taková značka vůbec ještě smysl. Může existovat něco horšího než dřevo z vykáčeného kusu pralesa? Jestli certifikát něčemu takovému nejen nedokáže zabránit, ale dokonce takové dřevo navzdory veřejně známým informacím dál schvaluje, je na čase poohlédnout se po nějaké alternativě. Jenže po jaké? Existuje certifikát PEFC, jehož standardy jsou ještě nižší než u FSC. Jinak zeje trh se dřevem prázdnotou, k sehnání jsou už jen produkty zcela bez kontroly příslušných nestátních organizací.“ **Radek Kuncipál**

O splněných přáních, o Bláhově renetě a o panu Nepilovi

Život knihovnický je plný tak podivuhodných překvapení, že časem zákonitě přijde otázka, jestli jsou to všechno náhody. A je to opravdu něco moc pěkného, když se někdo zeptá na knížku, přičemž za kliku zrovna bere ten, kdo ji přináší vrátit, nebo když se v půjčovně odehraje nějaké nečekané shledání... teď bych toho mohla jmenovat plno, ale nechám si to na jindy. V tuhle chvíli mám totiž na mysli něco konkrétního – situaci, kdy náhle ožije fotografie z časopisu, a to ještě navíc z takového už napůl zapomenutého, z Krasce.

To bylo tak: 7. 6. 2019 jsme přijeli s manželem na setkání několika ZO ČSOP působících v rámci Jihočeského kraje, měli jsme s sebou na ukázkou mimo jiné i několik čísel zmíněného Krasce (dnes už zaniklého periodika Krajské sítě environmentálních center), a když jsem je, věrná svému povolání, vyndala z batohu a dala do výstavky, koukám, že o kousek dál sedí u stolu paní **Dana Kindlmannová**, jako kdyby vystoupila z obálky čísla 17, položeného zrovna navrch. Moje oblíbená sedmnáctka je totiž věnována tématu „Les“ a na titulní stránce je mimo jiné právě i fotografie manželů Kindlmannových. Uvnitř je rozhovor s nimi s názvem „**Jak se plní životní sny**“ - o pralesích, o orchidejích, o domácích farmě a také o záchraně starých odrůd ovoce. O tom všem byla s paní Danou potom řeč i na živo, jak oficiálně, při besedě, tak v dalších dvou dnech při potulování po Šumavě a bližším seznamování jednotlivých účastníků (bližší viz [zde](#)). Byl to hezký čas v přírodě, ve společnosti spřízněných duší.

Vlastně i tohle by se dalo nazvat splněným přáním nás všech, protože takové chvíle jsou opravdu vzácné. Najednou jste mezi lidmi, kteří si vážící starých jabloní, místo aby je káceli nebo jim sesazovali koruny, kteří vodí děti z rodiny i z okolí ven do lesa, chodí na dobrovolnické práce, hýčkají si v obýváku tytéž knížky, co vy, nechtějí mít všechno hotové z obchodu a bez vlastního přičinění...

Foto Dana Kindlmannová

A jak hezké je teď od minulého čísla Kompostu číst od Dany Kindlmannové procitěné vyprávění o ovoci našich babiček! Nebo jak výstižná jsou její slova z rozhovoru pro iDNES z 2. 12. 2014 o pohodlném nakupování vitamínů:

„...Lidé se nechtějí o stromy starat, chtějí si jablko utrhnout a hned sníst. Neláká je sklizení, protože je to práce, a to samé je skladování, zpracovávání. Také díky tomu se renety nepěstují. Renety dokonce na zahradách lidem vadí, protože jak jsou to velké stromy, toho ovoce uzraje najednou hodně a musí se sklídit, což je další práce. Radši si koupí jablko někde z Itálie v supermarketu nebo vitamíny proti nachlazení...“ ([zde](#))

Tohle srovnání mi připomíná příběh pana **Václava Bláhy** (1899-1975), tak jak jej zachytil ve své nádherné knize "**Lipová alej**" (1985) v kapitole "Libovice" mistr nad mistry - **František Nepil**. Popsal práci trpělivého sadaře a v kontrastu s ní necitlivý vpád do jeho světa, vedený myšlenkou, že

sad překáží a musí se zlikvidovat:

"... Namácel štěteček do vybraného květu jako do kelímku vodovky, našmidlal pylem bliznu květu u jiné jabloně a opylený květ zabalil do pytlíčku, aby k němu včely nemohly. To by pak takové jablko nemělo čistou rasu, to by bylo jablíčko-podvraták. Když kvítek opadal a vyrostlo z něho jablko, nechal je dozrát a jádérka z něj zasadil... Všechno musel zapisovat, každé hnutí štětečkem, každý pytlíček, a konečně se mu pár jablek povedlo... Ti velcí ovocnáři z Louisiany, Kanady, z Porýní a Normandie měli na pěstování hektary sadů až na obzor. Starostové se před nimi ukláněli a četníci jim salutovali. Pan Bláha měl takovou veseloherň zahradu... V malé české vsi nevypadá nikdo na velkého ovocnáře, v malé vsi vypadá s těmi pytlíky na stromech spíš na blázna. A tak mu do toho jeho sadu vjely buldozery... " Pan Bláha stačil udělat jen to, že ořezal větvičky nejnadějnějších odrůd a naroubovat je všechny na jediný zbylý strom. Byla to taková "matka jabloní", živý jabloňový atlas. Za takovýchto pohnutých okolností tedy byla na přelomu 40. a 50. let minulého století zachráněna budoucí Bláhova reneta.

Na internetu si můžete dohledat, jaké vynikající vlastnosti tato odrůda má (např. [zde](#) nebo [zde](#)). Můžete najít i stručný životopis pana Bláhy ([zde](#)), jeho fotografii ([zde](#)), ale nenašla jsem na něm podrobnosti o jeho vůli nenechat se odradit, překonat smutek a splnit si své velké přání, pro sebe i pro nás. Tohle vyprávění přežilo v dnes již opomíjené knížce, tak podobně, jako roub vydařené renety na "matce jabloní". Máte-li chuť dozvědět se více, přijďte si "Lipovou alej" vypůjčit do knihovny - na pobočku Za Parkem nebo na dětské oddělení (vyšla totiž v Albatrosu, pro mládež). Nebo se dá sehnat (pravda, přes internet) jako audionahrávka. Kdo pana Nepila pamatujete z rozhlasu, určitě máte veškeré jeho dílo spojené s jeho typickým přednesem - ať už byla ta která kapitola nahrána, nebo ji jen čtete, a přesto jako kdybyste při tom autora slyšeli:

"... Pan Bláha ji vyšlechtil tak, že provdal Coxovu renetu - nejchutnější jablko první poloviny našeho století - s Wagenerovým, které je dobré a vydrží až do května. A jim se narodila nová jablečná holčička, Bláhova oranžová reneta. Měla chuť skoro jako maminka a vydržela o pár týdnů déle..." -ah-

Únorová krajina Jirky Wagnera

Únor je měsícem druhým. Zimy už začíná být dost. Kdysi doba masopustu a taky příprav k zahájení polních prací. Dnes už se to tak nebere. Únor je svéhlavý. Někdy ukazuje svou moc, své zásoby sněhu či mrazu. Jindy zase už rozmarně koketuje s jarem. Ještě nad sněhem se už objeví fialové květy lýkovce, někdy i žluté kvítky talovínů či bílé sněženky. Jsou to taková předjarní těšení, ale málo platné: *Po lednu nepřichází jaro, ale pouze další zimní měsíc - únor.*

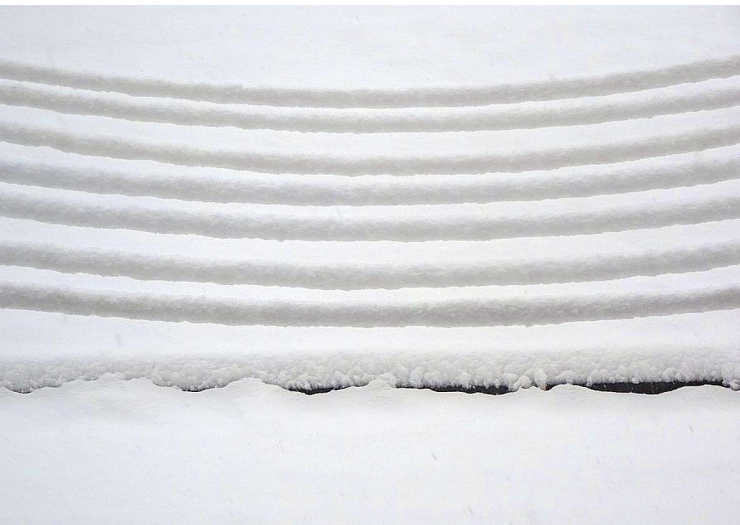

Foto Jiří Wagner

V DÁLKÁCH MODRAVÝCH

slunce.
Stromy strásají
z větví
těžký sníh.

SLUNCE K OBZORU

pluje.
Žluté je nebe.
Mráz přitahuje.

CO JE PŘEDJAŘÍ?

Zmrzlá zem ještě za zdí.
V slunci komáří.

SÍDLIŠTĚ SNĚHEM

zasypaná.
Z prádelních šňůr
bílá lana.

(únor u kaple Sv. Anny)

SKÁCELI LÍPU

stojící u potůčku.
Starou jako já.

Nová publikace poradí, jak pomáhat motýlům

Calla vydává novou publikaci „Ochrana motýlů v zahradě, ve městě a v krajině“, která srozumitelnou formou seznamuje veřejnost s tematikou ohrožení a ochrany motýlů.

Motýly patří k vůbec nejoblíbenějším skupinám živočichů. A určitě tomu tak není pouze kvůli kráse a barevnosti. Považujeme je také za užitečné pomocníky při opylování volně rostoucích i užitkových rostlin. Přesto se jim v naší přírodě příliš nedaří.

„Za jejich ohrožením stojí výrazné změny ve struktuře a využívání krajiny, především na zemědělské půdě. Došlo ke scelování pozemků, k úbytku různých drobných louček, mezí, záhumnků a políček, zkrátka k zániku pestré krajiny. V posledních zhruba sedmdesáti letech motýlů opravdu významně ubývá. Z našich druhů denních motýlů a vřetenušek aktuálně patří do nějaké kategorie ohrožení skoro polovina,“ vysvětluje entomolog Zdeněk Hanč z

Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, jeden z editorů nové publikace.

Autoři však nezůstali u popisu neradostné situace. Předkládají čtenářům řadu možností, jak populacím motýlů v zahradách nebo v městské zeleni konkrétně pomoci. Motýli potřebují hlavně tzv. živné rostliny, na kterých se vyvíjejí jejich housenky, a také tzv. nektaronosné rostliny, z jejichž květů sají nektar dospělí motýli.

„Motýlům, ale i dalším živočichům, pomůže především vytváření rozmanitého prostředí. Základní radou je v zahradách nebo parcích nesekat trávníky příliš často a najednou. Rozkvetlý trávník posekaný v jednom termínu se stává pastí hlavně pro housenky, které nenajdou potravu, pokud vůbec dokážou nájezd sekačky přežít,“ říká Jiří Řehounek z Cally, který je druhým z editorů.

Bělopásek tavalníkuvý, foto Jiří Řehounek

Z nové publikace se zájemci dozvědí, které druhy rostlin jsou živné a nektaronosné, jak je na zahradách a v městské zeleni podpořit, jak založit květnatý pás, jak trávníky sekat a čemu vadí jejich mulčování. Publikace se věnuje i místům, která jsou z pohledu ochrany motýlů významná, ačkoli to může vypadat překvapivě. Jde např. o městské sady, silniční okraje nebo brownfieldy a tzv. „novou divočinu“.

Publikaci v tištěné podobě mohou zájemci získat zdarma v kanceláři Cally nebo na akcích, které Calla pořádá pro veřejnost (např. pravidelné besedy z cyklu Zelené úterky, přírodovědné vycházky pro veřejnost apod.). Elektronická verze publikace v pdf je ke stažení [zde](#).

Další informace o ochraně městské přírody najdete na specializovaném webu „[Příroda ve městě](#)“. **Jiří Řehounek, Calla**

"Tak to je únor..."

Na konci ledna se zdá, že už je dávno po Novém roce, a přece je to jen pár dní. Romantika svátečních zimních scén je stále živá, podpořená idylickými obrázky a filmy. Tuhle zimu k nim přibyl další - "Poslední aristokratka" podle námětu Evžena Bočka. Určitě se budou líbit letecké pohledy na zasněženou krajinu a krása dvou běloušů běžících bílými pláněmi.

Moje knihovnické povolání mě vede k tomu, abych se o takové počiny zajímala, ale zrovna v tomhle případě mi stačí být jen tak mírně v obraze, protože reklama u žhavých novinek pracuje naplno a o dostatečnou publicitu je postaráno. Co ale možná neznáte a ráda bych se s vámi o to podělila, to je video „O Slunovratu“, které bylo vystaveno na internetu už před několika lety. Spojuje podivuhodnou hudbu v podání skupiny Hradišťan, lidové verše, **básně Jana Skácela**, a ještě tak zvláštní poetické obrazy z vesnického života a z přírody, až se tají dech. A zrovna motiv bílého koníka na sněhu je tam také, v oddílu nazvaném "Vteřina v lednu" (viz [zde](#)), se slovy "A den je tichý, křehký jako skořápka. Uvnitř je slunce, také celé bílé..." a s rozkrojeným jablíčkem, s hvězdičkou v něm. **-ah-**

Foto Zdeňka Řezníčková

Postřehy ze Slovenska – V.

... Jasoň červenooký! Z houštiny vylétají dva jeřábci, bláhově je fotím, když už mizí v dálce. Vstavač hlavatý. Po stezce proti mně běží liška. Dvacet, deset metrů... Stojím s jednou nohou ve vzduchu... Bleskový obrat - a mizí v houštině. Stará opuštěná koliba. Za trámem nacházím nedopitou la-

Listovka

hev kořalky. Nemám odvahu ji ochutnat. Podvědomě cítím, že mne někdo pozoruje. Zpoza trámu vyhlíží hlavou dolů velký plch. A támhle druhý, třetí a další mne zvědavě okukují...

Rozbil jsem ležení u úpatí velkého buku. Kolem mne jsou jich desetitisíce. Jsem v Karpatech. Z otvoru po větvi, či po návštěvě buku datlovitým ptákem, na mne vykoukl malý plšík. Čím více se blíží temnota a doznívá poslední křik lesních kosů, tím více mne napadají slova z dnešního rána se starým dřevorubcem. Vyprávěl mi o smečce vlků, kteří loni v zimě roztrhali šestnáct divokých prasat. Divočina. Z dálky slyším jemné houkání výřečka nejmenšího. Oblétá mne v širokých kruzích. Jeho hlas je v tiché noci dominantní, a přesto osamělý jako já. Usínám s hlavou na kořenu buku...

Z dálky se ozývá hřmění. A náhle je to tady. Okolo mne! Zvuk hromu v horách je více ohlušující nežli v nadmořské výšce 370 m, odkud pocházím... Utíkám do prostoru velké nezalesněné kotliny. Proč jsem jen nezůstal ve staré kolibě s ohništěm uprostřed a otvorem ve střeše pro kouř! Lehám si na mokrou půdu a ve chvatu rozbaluji ruksak. Prásk! Začínám se klepat. Honem! Napolo mokré lezu do nepromokavého spacího pytle a přikrývám se vojenskou celtou. Prásk! Prásk! Pane Bože, nech mne ještě naživu! Celé hodiny zuří bouřka, točí se nade mnou, jako by se nechtěla vzdát cenné kořisti. Prší, doslova leje. Přes celtu se valí jakási těžká tekutina. Dosahuje mi k bokům a podivně čvachtá... Ležím v proudu vody, která s sebou nese strženou půdu ze svahu nade mnou. Konečně ráno! Vypadám jako špatně namalovaný indiánský válečník. Kolem mne je učiněná spoušť, aspoň se mi to zdá. Pohled s hlavou těsně u země je jiný než z perspektivy stojící postavy. Po úbočí se plazí menší i větší morény sesutého kamení a písku. Naštěstí jsem si lehl do jednoho z vedlejších malých pramenů noční průtrže! Zjišťuji, že je ve mně ukrytý dobrodruh. Jsem docela rozveselený z toho, co jsem prožil, a hlavně přežil. Uf!

Foto -jj-

Na stepních stránkách Zadielské doliny se na vápencovém podkladě vyhřívají a pohybují smaragdové ještěrky zelené. Na rozdíl ode mne jsou čilé... Klopýtám přes balvany a slunce, ta rozžhavená hvězda, mne vysušuje na troud. Řídká vegetace, přede mnou najednou hluboká propast. Lilie cibulkonosná, kosatec bezlistý, chřest lékařský, jalovce obsypané plody... Vzduch se tetelí horkem. Přes mučící vedro zapisuji další názvy reprezentantů této scenérie a vzpomínám na dr. Slabu z Písku, botanika, který měl přednášku v Protivíně mj. právě o Zadielské dolině. Turnianský hrad. A je tu!! Vzácná ruměnice turnianská!! V čardě sedí několik domorodců, Maďarů a já. Berou mne. Dokonce se stávám rozhodčím v soutěži páky. Loučím se a trochu se mi motají nohy. Dvě piva a dvě borovičky působí. A mimochodem, zde je zvyk poslat někomu pití, ale musíš mu to na obrátku vrátit. Štěstí, že jsem dostal jen dvě štamprlata...

Mečik střechovitý, zvonek tlustokořenný... Okolo Hornádu stojí asi patnáct Romů. Něco chytají a posunky mne zvou, abych se přidal. Ve velké nádobě na břehu se zmateně pohybuje několik desítek raků. Asi je zde loví dlouho a zdá se, že neubývají. Ležím ve spacáku a klíží se mi oči. Okolo mne se na stráži vztyčují přesličky obrovské. V polospánku cítím jakýsi pohyb v dolní části spacáku. A za chvíli další. Asi pracuje zmačkaná látka. Něco mi začíná lézt po noze! Had!! Ve zlomku vteřiny roztrhnu vši silou zip a velkým obloukem přese mne skáče myšice, která je stejně vystrašená jako já. A abych si snad o sobě moc nemyslel, vyprázdňuji na mne obsah svého střeva...

Zde jsem tedy zastavil proud svých vzpomínek. Ale teprve, když je člověk v určitém věku, dokáže se zpětně přiblížit ke smyslu svého putování nejenom přírodou, ale i za sebou samým... Putování - nikoli pro cestu samu, ale pro uvědomění si svého člověčenství, sounáležitosti s jinými živými tvory. Ale hlavně - s bytostmi lidskými... **František Zima**

Zdraví a strava

Hubnoucí jídelníček

Ovozel buchta z jahel a pohanky

Ingredience: jáhly (1/2 šálku – cca 100 g), pohanka lámanka (1/2 šálku – cca 100 g), vlašské ořechy (50 g), jablko, 2 mrkve (alternativně hokkaido, řepa...), cukr (3 lžice), kakao (2 lžice), rostlinný olej (2 lžice), skořice (lžice), koření do perníku (lžička)

Postup přípravy: Jáhly spaříme vroucí vodou, slijeme a uvaříme doměkka v nové vodě. Pohanku povaříme několik minut zhruba ve 250 ml vody a necháme alespoň 30 minut dojít pod pokličkou. Obě obiloviny smícháme s nahrubo nastrohanými jablky a mrkví a posekanými vlaškými ořechy. Přidáme všechny ostatní ingredience, dobře propracujeme, klademe v tenčí vrstvě na pečicí papír a pečeme při 200 °C 30-40 minut. Necháme vychladnout.

Cizrnová sekaná

Ingredience: cizrna (250 g), voda (šálek), jemné ovesné vločky (2 šálky), kukuřičná strouhanka (šálek), hořčice (2 lžice), sójová omáčka (2 lžice), rostlinný olej (2 lžice), kari (lžice), drcený koriandr (lžice), drcený kmín (lžice), sůl (lžička), česnek (4-5 stroužků), drcený pepř

Postup přípravy: Cizrnu přes noc namočíme, vodu slijeme a v čerstvé uvaříme doměkka. S menším množstvím vody umixujeme nebo štouchadlem promačkáme na hustou kaši. Smícháme se všemi ostatními ingrediencemi, můžeme přidat čerstvé bylinky. Z dobře propracované hmoty tvoříme tenčí šišky a pečeme při 200 °C 30-40 minut do vytvoření kůrky. Před krájením necháme zchladnout.

Růžový bramborový salát

Ingredience: brambory (cca 1 kg), červená řepa (300-400 g), česnek (6-8 stroužků), rostlinný olej, sůl, drcený pepř

Postup přípravy: Brambory a řepu uvaříme ve slupce. Necháme vychladnout, oloupeme a protlačíme sítkem na brambory nebo pokrájíme. Česnek utřeme a krátce orestujeme na oleji. Vmícháme do salátu, opepříme a dle chuti osolíme

Zahřívací hrášková polévka

Ingredience: mražený nebo čerstvý hrášek (400 g), pórek, olivový olej, římský kmín (2 lžičky), kurkuma (lžička), chilli (1/2 lžičky), sůl (lžička)

Postup přípravy: Pokrájený pórek orestujeme na olivovém oleji, přidáme koření (římský kmín nadrtíme v hmoždíři), hrášek a sůl. Zalijeme zhruba litrem vody a několik minut vaříme. Umixujeme na jemný krém. Můžeme ozdobit dýňovými nebo slunečnicovými semeny opraženými na suché pánvi.

Obohacený listový salát

Ingredience: libovolný listový salát,

Základní zálivka: libovolný ocet (2 lžice), libovolný rostlinný olej (2 lžice), cukr (2 lžice), sůl (1/2 lžičky)

Jako obhacení:

- dýňové semeno – opražené na suché pánvi
- slunečnice – opražená na suché pánvi
- tofu (marinované, uzené) – orestované na malém množství oleje, osolené, opepřené
- uvařená cizrna – orestovaná na malém množství oleje, osolená, opepřená, zalitá malým množstvím sójové omáčky nebo ochucená libovolným kořením -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Dana Kindlmannová, Jiří Wagner, Pavel Štorch, Jiří Řehounek, Radek Kuncipál, Eva Legátová, František Zima

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2020

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE

9. ročník

